Р Е Ц Е Н З И Я

От Чл. кор. проф. д-р Николай Константинов Цанков, д.м.н.
Клиника по дерматология и венерология в „Аджибадем Ситиклиник МБАЛ Токуда“, ЕАД

Относно: Дисертационен труд на Доц. д-р **Здравка Величкова Чалманова – Демерджиева, д.м.**
„Очни промени и вазографии при пациенти с псориазис”
за присъждане на научната степен „доктор на медицинските науки”.

Със Заповед № 46 от изпълнителния директор и прокуриста на „Аджибадем - Ситиклиник МБАЛ Токуда“ съм назначен за член на научно жури по процедура за публична защита на Доц. д-р Здравка Величкова Чалманова – Демерджиева, д.м. На заседанието на Научното жури съм избран за рецензент на представения дисертационен труд за присъждане на научната степен „доктор на медицинските науки”.
Предоставеният ми дисертационен труд е съобразен с изискванията на Закона за развитие на академичния състав и Правилника за развитие на академичния състав в „Аджибадем - Ситиклиник МБАЛ Токуда“.

Кратки биографични бележки
Доц. Здравка Демерджиева е родена на 12 април 1966 год. в гр. София. Завършва висшето си образование по медицина през 1992г. в МА- София с отличен успех. Започва работа като ординатор в Катедрата по Дерматология и Венерология при МУ-София. През 2007 г. защитава дисертационен труд на тема „Сифилис и системни дерматози – промени в лимфните и кръвоносни съдове на конюнктивата“ и придобива образователната и научна степен „Доктор по медицина“.
От 2010г. е ръководител на Клиниката по Дерматология и Венерология към „Аджибадем - Ситиклиник МБАЛ Токуда“.
Публикувала е общо 74 статии, от които 64 на български и 10 на чужди езици.
Доц. д-р З. Демерджиева е научен ръководител на 1 успешно защитен дисертационен труд . Тя е научен ръководител на 2-ма специалисти по кожни и

венерически болести, които разработват дисертационни трудове, както и научен ръководител на 3-ма специализанти.

Дисертационен труд

Представеният дисертационен труд е първи опит в България и една от малкото разработки в света за описание на очни промени при болни с псориазис. В последните години на 21 век псориазисът се разглежда като системна болест. На тази тема са посветени 2 монографии „Псориазисът – системно заболяване“ С., 2013г. и “Psoriasis as a systemic disease” 2017г., издадени от български автори, болшинството от които лекари в „Аджибадем - Ситиклиник МБАЛ Токуда“. И в двете монографии доц. Демерджиева е автор на отделни глави.

Проучването на очните промени при псориазис и представянето им е принос към разглеждането на псориазис като системно заболяване не само национален, но и в международен мащаб.

Дисертацията на доц. Здравка Демерджиева е написана на 115 печатни страници и е разпределен както следва : Използвани съкращения – 5 стр. ; Въведение и Литературен обзор – 39 стр. ; Цел и задачи – 1 стр. ; Материал и методи – 3 стр. ; Резултати – 30 стр. ; Обсъждане на резултатите – 16 стр. ; Изводи - 2 стр. ; Приноси – 1 стр. ; Библиография – 15 стр.

Литературен обзор

Разгледани са взаимовръзките с кожния микробиом,както и данните за взаимовръзка със стрептококови и стафилококови инфекции,видът Маласеция и други микроорганизми.

Основната част на литературния обзор е посветена на очните промени при псориазис, разпределени както следва : клепачи,конюнктива,роговица,увея,леща.

Подробно са разгледани анатомичното устройство на лимфните съдове на клепачите и връзките и взаимодействията между кръвоносните капиляри,интерстициалната тъкан и лимфните съдове.

Литературният обзор е добре подреден,базиран е на класически и нови данни от международната медицинска литература и е солидна основа на проведените оригинални научни проучвания.

Целта е формулирана конкретно и ясно – да се установят промените в микроциркулацията в областта на конюнктивата при гутатен,пустулозен и артропатичен псориазис чрез вазография на лимфни и кръвоносни съдове.

Поставени са 8 **Задачи,** които Доц.З. Демерджиева разработва последователно и задълбочено.

Материал и методи

Изследвани са 148 пациенти с псориазис (67 хоспитализирани и 81 амбулаторни).Като контролна група са изследвани 16 здрави доброволци.

Учудвам се ,че отличното описание на « Визуализиране на конюнктивните лимфни съдове in vivo" (стр.29-31) и „Кръвоносни капиляри – интерстициална тъкан – лимфни съдове – връзки и взаимодействия" (стр.33-37) не е включено като синтезирано описание в използваните **Методи ,** а е част от Литературния обзор.

Обработката на данните от проучванията е направена с редица статистически методи : описателни и методи за оценка (графичен и корелационен анализ),регресионен анализ,проверка на хипотези (параметрични и непараметрични методи).

За ниво на значимост, при което се отхвърля нулевата хипотеза, е избран коефициент $p \leq 0,05$.

Резултати

Описаните резултати убедително подкрепят основната теза на авторката,че при болните с диагностициран псориазис се наблюдават очни промени,които подкрепят твърдението,че псориазис вулгарис е системно заболяване.При еруптивният псориазис пермебиалитетът на лимфните съдове,както и на кръвоносните съдове е значително повишен.При болни с псориазис пустулоза,степента на дифузия се движи от слаба до средна.

Резултатите при контролната група състояща се от 16 здрави доброволци убедително контрастират с установените нарушения в пермеабилитета на

лимфни и кръвоносни съдове при болните с различни клинични форми псориазис.

Обсъждане на резултатите.

Фактът,че времето на дифузия от лимфните съдове към периваскуларното пространство се увеличава с възрастта е логичен,но авторката го противопоставя на промените в кръвоносните съдове,където главни фактори са вътресъдовото налягане и сърдечната помпа. Изтъква се ,че при

пациентите с псориазис артропатика,псориазис пустулоза и еритродермия псориатика,лимфни възли не се визуализират,което показва силно понижен пермеабилитет при тези клинични форми.

Правилно се поставя въпроса,че « към днешна дата няма установени критерии за диагностициране на очни усложнения при пациенти с псориазис нито в общата медицина,нито в офталмологията и дерматологията». В този контекст можем да приемем проучванията на доц. З.Демерджиева като основополагащи в медицинската литература.

Изводи.

Авторката намира очни промени при 33 от изследваните болни с псориазис(30,4%).Този факт сам по себе си поставя началото на по-мащабни изследвания на очните изменения при псориатично болни в Р.България.

Изводите показват разликите в пермеабилитета на лимфните и кръвоносни съдове при псориазис еруптива,псориазис артропатика и псориазис вулгарис.

Приноси.

Като най-съществени от представените оригинални приноси считам обозначените с номер 4 и номер 5 – за първи път в литературата е установена разлика в пермеабилитета на лимфните и кръвоносни конюнктивални съдове при болни с различни клинични форми на псориазис.

Заслужава внимание и предложението да се включат очните симптоми към отчитането на качеството на живот при пациенти с тежко протичащ псоеиазис.

Авторефератът към дисертационния труд е от 52 стр. и отразява адекватно основните моменти на научната разработка.

Към автореферата е приложен **списък на научните трудове**, свързани с темата. Те са общо 12 : 4 публикации на английски език (в базите данни WOS/S), 6 публикации в българската медицинска периодика и 2 участия в монографии (една в Р.България (Спейс Вижън, С. ,2013 , и чужбина (Lambert Academic publishing, 2017.).

Критични бележки:

1. В главата „Материал и методи“ не е включено описанието на вазографията, която е основен метод в дисертационния труд
2. Не е приложен списък на научните трудове свързани с дисертацията към отпечатаната дисертация
3. Към списъка на научните трудове отпечатани в автореферата не са включени докладите, които доц. Демерджиева е изнесла в нашата страна и чужбина по темата на дисертационния труд
4. В библиографията страниците „от“-„до“ са цитирани по различен начин, с пълни цифрови данни (напр.:323-330) или с отбелязване само на последната страница (напр.:800-1)
5. На вътрешната заглавна страница на дисертацията и на заглавната страница на автореферата са допуснати правописни и фактически грешки

Заключение

Дисертационният труд на Доц. Здравка Величкова Чалманова – Демерджиева е първо проучване на очната патология при псориазис вулгарис в Р. България и едно от малобройните проучвания в Европа. С него тя защитава схващането, че псориазисът е системно заболяване и дава база за нови и бъдещи проучвания в насока на клинични и инструментални изследвания на различните анатомични области от окото.

В този смисъл, дисертационният и труд е със значителен принос в настояще време и създава солидна база за бъдещи проучвания.

Убедено препоръчвам на почитаемото Научно жури да присъди научната степен «Доктор на науките» на доц. д-р Здравка Величкова Чалманова – Демерджиева, д.м.

17.02.2020 г.

Член кор. проф. д-р Николай Цанков, д.м.н.